

DE KOSTEN VAN ZIEKTEVERZUIM VOOR WERKGEVERS IN NEDERLAND

TNO innovation
for life

INHOUD

1. Inleiding	3
2. Methode	4
3. Resultaten	5
3.1 De kosten van wel en niet werkgerelateerd verzuim	5
3.2 De kosten van verzuim door psychosociale arbeidsbelasting (PSA)	6
3.3 Verzuimkosten per sector	7
3.4 Verzuimkosten per beroepsgroep	10
4. Discussie	12
5. Meer informatie	13
6. Literatuur	13
BIJLAGE 1 Vraag 12 en 13 uit de NEA 2012 over ziekteverzuim	14
BIJLAGE 2 Technische verantwoording en methodologische overwegingen	15
B2.1 Benadering van verzuimkosten via het salaris	15
B2.2 Bepaling van de reden van het verzuim	15
B2.3 Zelfrapportage	15

1. INLEIDING

Door de verplichting het loon over verzuimde dagen door te betalen hebben werkgevers groot belang bij het terugdringen van het ziekteverzuim van hun werknemers. Verzuim leidt tot economische schade omdat personele kosten verloren gaan, zonder dat hier opbrengst tegenover staat. Daarnaast hebben werkgevers een morele en wettelijke plicht tot het beperken van werkgerelateerd verzuim. Gezondheidsklachten die het directe gevolg zijn van het werk, leiden immers tot individuele en maatschappelijke schade. Door preventief beleid en goede verzuimbegeleiding kunnen werkgevers ziekteverzuim reduceren en daarmee hun slagkracht vergroten.

Het doel van deze brochure is om werkgevers, beleidsmakers en arbo-professionals inzicht te geven in de kosten voor de werkgever van loondoorbetaling bij verzuim. Deze kosten berekenen we op basis van het aantal verzuimdagen per werknemer in een jaar en de bijbehorende persoonlijke loonkosten per dag. Hoewel er al veel bekend is over verzuim, zijn de kosten nog niet eerder op deze manier bepaald. Dit kan werkgevers helpen om eigen verzuimcijfers in perspectief te plaatsen en gerichte maatregelen te nemen om (de kosten van) verzuim te reduceren. In de brochure worden uitsplitsingen gemaakt naar sector en beroepsgroep. Daarnaast maken we onderscheid tussen werkgerelateerd en niet werk-gerelateerd

verzuim. Bij de onderliggende redenen voor werkgerelateerd verzuim is er speciale aandacht voor verzuim als gevolg van psychosociale arbeidsbelasting (PSA). Zo krijgen werkgevers inzicht in de potentiële opbrengsten van preventief en curatief beleid, gericht op verzuim in het algemeen (bijvoorbeeld leefstijl-interventies of verzuimbegeleiding) en werkgerelateerd verzuim in het bijzonder (bijvoorbeeld verbetering van specifieke arbeidsomstandigheden).

In tabel 1 is te zien met welke mogelijke kosten werknemers, werkgevers en de maatschappij te maken krijgen, als gevolg van ziekteverzuim. In deze brochure richten we ons op de kosten voor werkgevers als gevolg van verplichte loondoorbetaling bij ziekteverzuim.

In hoofdstuk 2 volgt een korte beschrijving van de methode die is gebruikt om het verzuim en de kosten ervan te bepalen. In paragraaf 3.1 staat een overzicht van de totale ziekteverzuimkosten en het deel dat werkgerelateerd is. In paragraaf 3.2 wordt gekeken naar het deel van het werkgerelateerd verzuim dat door PSA wordt veroorzaakt. In paragraaf 3.3 wordt een opsplitsing van de verzuimkosten naar sectoren gegeven en in paragraaf 3.4 volgt een opsplitsing naar beroepsgroepen. De brochure eindigt met een korte beschouwing van de resultaten en enkele implicaties voor onderzoek en beleid.

TABEL 1
Kosten door ziekte

DRAGER VAN DE KOSTEN	SOORT KOSTEN
Werknemer	<ul style="list-style-type: none"> • Verlies aan tijd en kwaliteit van leven door ziekte • Kosten vanwege medische behandeling of aanpassingen die niet vergoed worden • Salarisverlies na een jaar verzuim
Werkgever	<ul style="list-style-type: none"> • Loonbetaling bij ziekteverzuim • Presenteïsmen: verlies van productiviteit als een werknemer, ondanks ziekte, toch naar het werk gaat • Verzuimbegeleiding, verzuimregistratie, arbodienstverlening, re-integratie etc. • Kosten voor aanpassing van het werk, inclusief voorzieningen op het werk • Kosten van vervanging of verschuiving van personeel • Juridische en administratieve kosten
Maatschappij	<ul style="list-style-type: none"> • Kosten van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen • Kosten van medische behandeling en ondersteuning

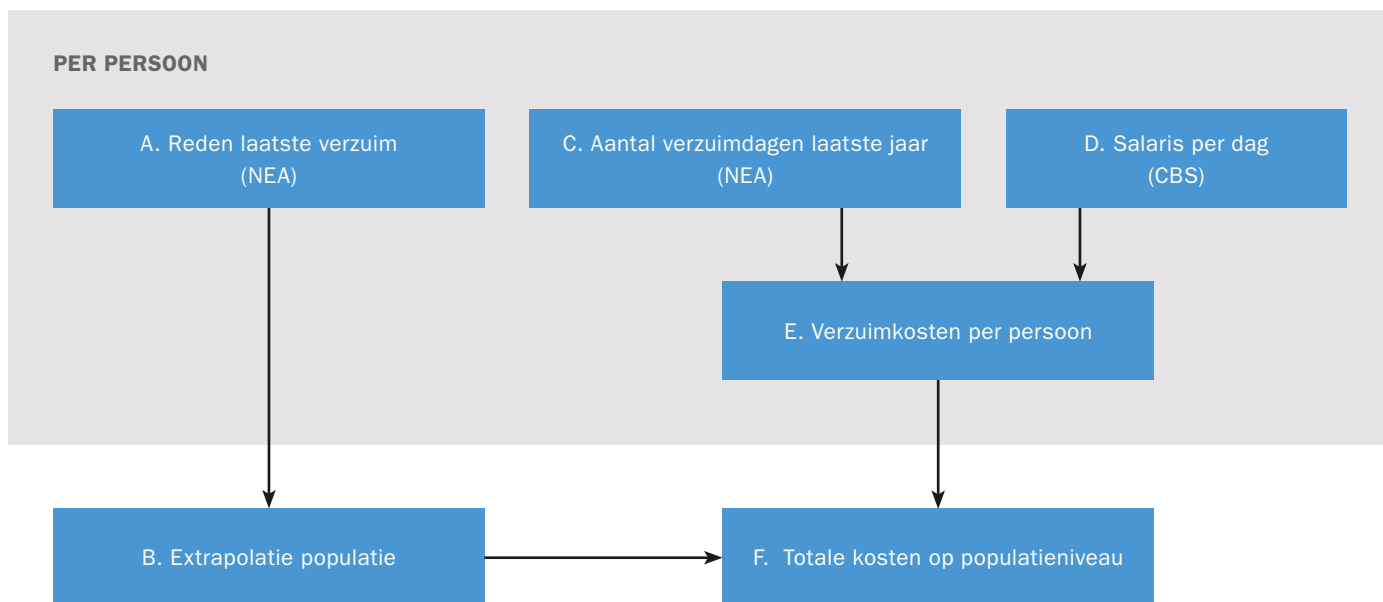
2. METHODE

De jaarlijkse kosten van ziekteverzuim voor werkgevers in Nederland zijn berekend op basis van het in de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) 2012 door werknemers zelf gerapporteerde verzuim, gekoppeld aan data over persoonlijke inkomens uit arbeid van het CBS over 2012.

De NEA wordt vanaf 2005 jaarlijks in het najaar gehouden door TNO en het CBS bij een steeds wisselende landelijk representatieve steekproef van werknemers. In 2012 was de netto-respons 35,2%: 25.223 werknemers vullen de vragenlijst in (Koppes ea, 2013). In bijlage 1 staan de vragen uit de NEA over ziekteverzuim die gebruikt zijn voor de huidige berekeningen en de methode voor de indeling in redenen voor het ziekteverzuim.

De data over ziekteverzuim zijn op persoonsniveau gekoppeld aan gegevens over inkomen uit arbeid per jaar van het CBS over 2012, waarna de verzuimkosten in 2012 berekend zijn door het aantal verzuimdagen van het laatste jaar uit NEA-vraag 12 te vermenigvuldigen met het dagsalaris (berekend uit het jaarsalaris, uitgaande van 215 werkdagen per jaar voor een fulltime werknemer). Door uit te gaan van de loonkosten van individuele werknemers in plaats van standaard uurtarieven zijn nauwkeuriger schattingen mogelijk van de kosten van loondoorbetaling bij verzuim. De getallen zijn vervolgens geëxtrapoleerd naar populatieniveau (figuur 1).

In bijlage 2 worden de technische verantwoording en de methodologische overwegingen rondom de aannames bij het berekenen van het verzuim en de inkomens beschreven.

Figuur 1
Overzicht voor de schatting van de kosten van werkgerelateerd ziekteverzuim

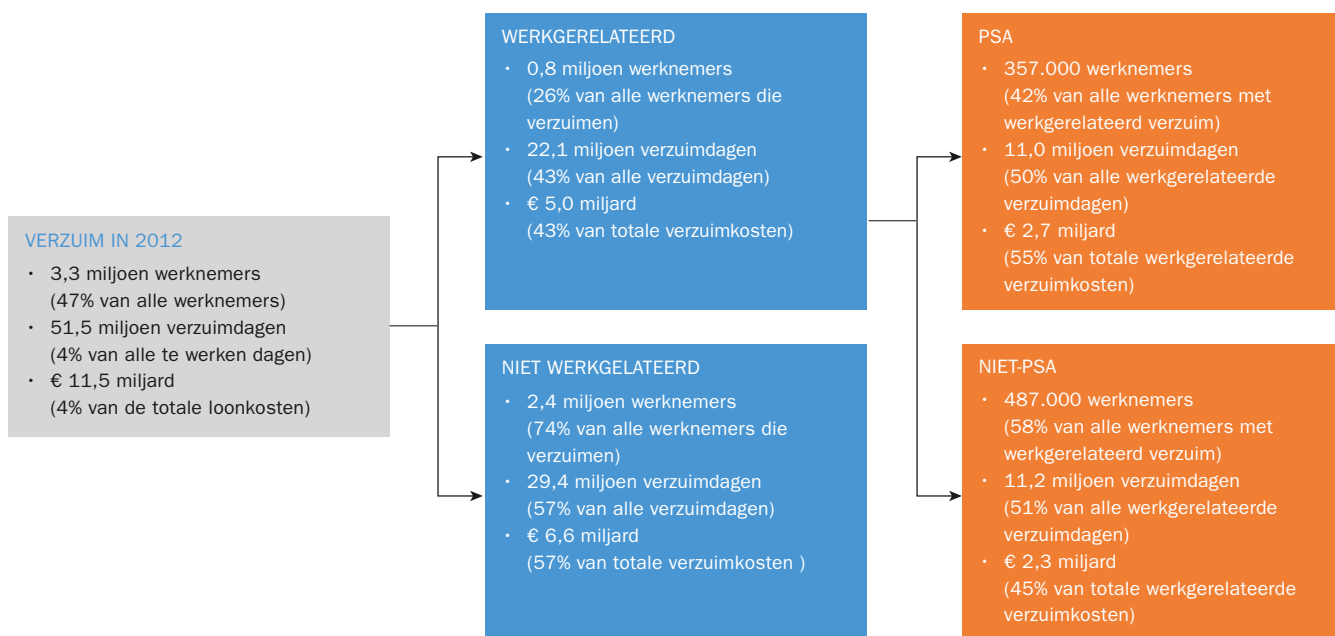
3. RESULTATEN

3.1 DE KOSTEN VAN WEL EN NIET WERKGERELATEERD VERZUIM

Figuur 2 en tabel 2 laten zien dat 47% van de 7,1 miljoen werknemers in Nederland in 2012 gedurende dat jaar wel eens had verzuimd. De gemiddelde verzuimduur van deze verzuimers was 16 werkdagen. Voor de hele populatie, dus inclusief de werknemers zonder verzuim, was dit gemiddeld 7 werkdagen per persoon.

Ongeveer een kwart (26%) van de werknemers gaf aan dat het laatste verzuimgeval geheel of deels door het werk was veroorzaakt; dit gaat op populatieniveau om circa 800 duizend werknemers. De gemiddelde duur van het werkgerelateerd verzuim (26 werkdagen) is langer dan dat van het niet-werkgerelateerde verzuim (12 werkdagen). Hierdoor is het aandeel

werkgerelateerdheid in het totale verzuimvolume groter dan de bovengenoemde 26%, namelijk 43%, ofwel 22 miljoen verzuimdagen van de in totaal 51 miljoen verzuimdagen in een jaar. De kosten van het werkgerelateerd verzuim bedragen 5,0 miljard euro per jaar, op een totaal van 11,5 miljard euro aan kosten voor loondoorbetaling.

Figuur 2
Verzuimdagen en kosten naar oorzaak in 2012

3.2 DE KOSTEN VAN VERZUIM DOOR PSYCHOSOCIALE ARBEIDSBELASTING (PSA)

Psychosociale arbeidsbelasting (PSA) vormt een belangrijke oorzaak van werkgerelateerd ziekteverzuim: 42% van de werknemers met werkgerelateerd verzuim geeft dit als reden (figuur 2). Op populatieniveau gaat dit om circa 357 duizend werknemers, 11 miljoen verzuimdagen (50% van alle werkgerelateerde verzuimdagen en 21% van alle verzuimdagen) en 2,7 miljard euro. De vergelijking met niet-PSA werkgerelateerd verzuim laat zien dat werkgerelateerd

verzuim als gevolg van PSA vaker voorkomt bij de hogere salarissen, waardoor meer dan de helft van de werkgerelateerde verzuimkosten wordt veroorzaakt door PSA (figuur 2).

Een verdere uitsplitsing van verzuimkosten is weergegeven in tabel 2 (lichtblauw). De reden "werkdruk, werkstress, te moeilijk werk" draagt het meeste bij aan verzuimvolume en –kosten door PSA. Het aantal verzuimdagen per persoon per

jaar (kolom C1) is relatief groot als PSA de oorzaak van het laatste verzuim was (31 dagen, en zelfs 40 dagen bij de subcategorie problemen met leiding of werkgever). Alleen verzuim door gevaarlijk werk/bedrijfsongeval geeft nog meer verzuimdagen per persoon per jaar (39 dagen). In de verzuimkosten per persoon (kolom E) is dit patroon ook zichtbaar.

Tabel 2

Verzuimvolume en verzuimkosten, naar reden van verzuim in 2012

	A	B	C1	C2=C1xB **	D	E=C1xD **	F=C2xD **
	BELANG- RIJKSTE REDE LAATSTE VERZUIM (%)*	AANTAL WERK- NEMERS* (x1.000)	AANTAL VERZUIM- DAGEN LAATSTE JAAR (GEMID. PER PERSOON)	TOTAAL AANTAL VERZUIM- DAGEN LAATSTE JAAR (x1.000.000)	SALARIS (IN €, GEMIDDELD PER PERSOON PER DAG)	KOSTEN VERZUIM IN € (GEMIDDELD PER PERSOON IN LAATSTE JAAR)	TOTALE KOSTEN VERZUIM LAATSTE JAAR (IN MILJARD €)
Totaal met verzuim in laatste jaar	100,0%	3.358	15,7	51,5	230	3.521	11,54
Niet werkgerelateerd	74,2%	2.434	12,1	29,4	233	2.707	6,59
Werkgerelateerd (totaal)	25,8%	845	26,2	22,1	226	5.867	4,95
PSA (totaal)	10,9%	357	30,6	11,0	257	7.671	2,74
• PSA1 <i>Werkdruk, werkstress, te moeilijk werk</i>	7,7%	252	28,8	7,2	266	7.324	1,84
• PSA2 <i>Emotioneel te zwaar</i>	1,1%	36	32,9	1,2	224	7.241	0,26
• PSA3 <i>Problemen met leiding, werkgever</i>	1,4%	47	39,9	1,9	253	10.637	0,50
• PSA4 <i>Problemen met collega's, ondergeschikten/klanten</i>	0,7%	22	28,2	0,6	213	5.983	0,13
Lichamelijk te zwaar	5,0%	164	25,9	4,2	183	4.581	0,75
Langdurig dezelfde handelingen, achter computer werken	2,6%	86	20,5	1,8	223	4.340	0,37
Gevaarlijk werk / bedrijfsongeval [^]	0,7%	21	39,3	0,8	191	8.161	0,17
Gevaarlijke stoffen	0,2%	7	13,7	0,1	224	3.475	0,02
Andere reden	6,4%	209	20,3	4,2	211	4.262	0,89

* Percentage t.o.v. de som van wel en niet werkgerelateerd: door incidenteel ontbrekende antwoorden kan de som van onderdelen iets kleiner zijn dan het totaal

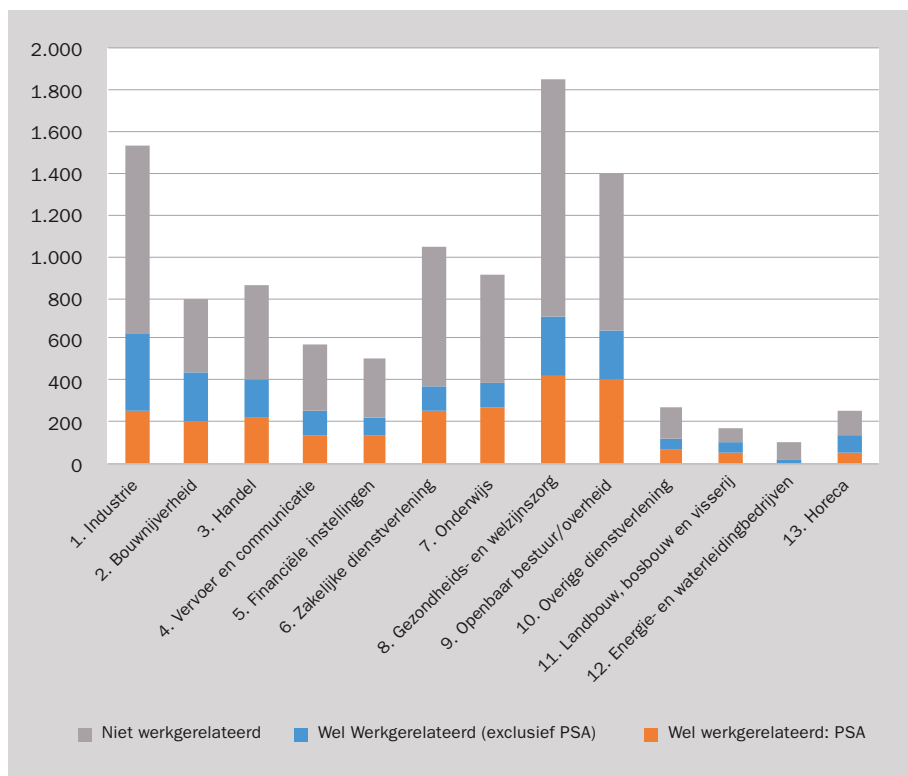
** Op individueel niveau vermenigvuldigd

[^] Lager dan de cijfers uit de NEA vragenmodule arbeidsongevallen, doordat 1) deze tabel vooral arbeidsongevallen met lichamelijk letsel betreft (uit de verzuimmodule), terwijl de ongevallenmodule een bredere ongevalsdefinitie heeft (ook psychische schade), 2) tabel 2 gebaseerd is op de reden van het laatste verzuimgeval (ongevalsgerelateerd verzuim wordt mogelijk soms aan werkdruk of agressie toegeschreven) en 3) incidenteel ontbrekende of inconsistente antwoorden.

3.3 VERZUIMKOSTEN PER SECTOR

Tabel 3 op pagina 9 geeft een overzicht van de verzuimkosten per sector. De bovenste vier regels van tabel 3 laten voor heel Nederland het aantal werknemers (kolom 1 en 2), het gemiddelde dagloon (kolom 3), het arbeids- of verzuimvolume in dagen (kolom 4, 5 en 6) en de loonkosten (kolom 7, 8 en 9) zien. Daarna volgen de getallen per sector. Steeds wordt dezelfde volgorde van rijen per sector gehanteerd: 1) totaal, 2) met verzuim in het laatste jaar, 3) werkgerelateerd verzuim, en 4) werkgerelateerde psychosociale arbeidsbelasting (PSA). Elk percentage is berekend ten opzichte

van de rij erboven (bijvoorbeeld 43% van het verzuim is werkgerelateerd). Steeds kan de sector vergeleken worden met het totaal voor heel Nederland (in de bovenste vier regels) en met de andere sectoren. Per kolom is de top 3 van sectoren met het hoogste verzuim of de hoogste verzuimkosten gemarkeerd met een achtergrondkleur, waarbij de rijen met alle verzuim, werkgerelateerd en PSA ieder een eigen kleur hebben. In figuur 3 zijn de absolute verzuimkosten (kolom 7) ook grafisch weergegeven. De belangrijke resultaten per verzuimsoort worden hieronder besproken.

Figuur 3
Totale verzuimkosten per sector in 2012 (x miljoen Euro), opgesplitst naar werkgerelateerd verzuim en werkgerelateerde PSA

ALLE VERZUIM PER SECTOR

(wel en niet werkgerelateerd samen; zwart in tabel 3):

- Van **alle werknemers** verzuimde landelijk 47% één of meer keren in het laatste jaar. De sectoren *Overheid*, *Onderwijs* en *Zorg* zitten daar het ruimst boven, met percentages van 50% of meer.
- Het **hoogste verzuimpercentage** hoort ook bij de *Overheid* (4,7%, ten opzichte van het landelijk cijfer van 4,0%). Deze eerste plaats wordt gedeeld met de *Bouw*. In de *Bouw* duurt het verzuim per geval ook het langste (22 dagen), waardoor ook de kosten per verzuimer (ruim 5.000 euro) het hoogste uitvallen.
- Andere sectoren met een lange verzuimduur zijn *Vervoer* en *Horeca*. Daardoor kent het *Vervoer* ook relatief hoge **verzuimkosten per verzuimer**, maar door de lage daglonen is dat in de *Horeca* niet het geval. Hoge verzuimkosten per verzuimer zijn er – door relatief hoge daglonen - bij de *Overheid*, de *Energiesector* en de *Financiële instellingen*.
- In **absolute termen** maken de *Zorg*, de *Industrie* en de *Overheid* de meeste verzuimkosten (elk meer dan 1,4 miljard, zie ook figuur 3). In de twee eerstgenoemde sectoren werken veel mensen. Bij de *Overheid* speelt het relatief hoge dagloon mee.

WERKGERELATEERD VERZUIM

PER SECTOR (blauw in tabel 3):

- Van **alle verzuimgevallen** is een kwart werkgerelateerd, landelijk gezien. De sectoren *Bouw*, *Landbouw* en *Vervoer* zitten daar met percentages boven de 30% een stuk boven.
- Het **verzuimvolume** dat werkgerelateerd is, is ook in de *Bouw* hoog, met 56,5% van het de totale verzuimdagen binnen deze sector en de **verzuimduur** van het werkgerelateerde verzuim is ook hoger. Dit maakt ook dat de **relatieve kosten** van werkgerelateerd verzuim in de *Bouw* zeer hoog zijn (56% van de verzuimkosten binnen deze sector), op korte afstand gevolgd door *Landbouw* en *Horeca*.
- In **absolute termen** zijn het weer de grote sectoren als de *Zorg*, de *Overheid* en de *Industrie* waar de meest werkgerelateerde **verzuimkosten** worden gemaakt.

WERKGERELATEERD VERZUIM DOOR

PSA PER SECTOR (oranje in tabel 3):

- Van **alle werkgerelateerde verzuimgevallen** heeft landelijk 42% te maken met PSA. In de sectoren *Onderwijs*, *Zakelijke dienstverlening*, *Financiële instellingen*, *Energie* en *Overheid* liggen die percentages hoger dan landelijk (meer dan 50%).
- Verzuimgevallen door PSA duren met gemiddeld 31 dagen langer dan andere vormen van werkgerelateerd verzuim (dat al langer duurt dan niet-werkgerelateerd verzuim). Opmerkelijk is dat een **langere verzuimduur** juist vooral te vinden is in de sectoren *Bouw*, *Landbouw* en *Vervoer*.
- PSA veroorzaakt landelijk gezien ongeveer de helft van het werkgerelateerde **verzuimvolume**. Hogere percentages worden weer gevonden in de sectoren *Onderwijs*, *Zakelijke dienstverlening* en *Financiële instellingen*.
- In **relatieve zin** heeft het *Onderwijs* de hoogste PSA-gerelateerde verzuimkosten: hier is 71% van de werkgerelateerde verzuimkosten aan PSA te wijten.
- In **absolute termen** worden de hoogste **verzuimkosten** door werkgerelateerde PSA opnieuw bij de grote sectoren als de *Zorg*, de *Overheid* en de *Industrie*, maar nu ook het *Onderwijs* teruggevonden.

Tabel 3

Verzuimvolume en verzuimkosten per sector in 2012

		WERKNEMERS			(VERZUIM)DAGEN			KOSTEN (€)		
		AANTAL (x 1000)	%*	GEMIDDELD DAGLOON	AANTAL (x1.000.000)	%*	GEMIDDELD PER VERZUIMER	(x MILJOEN)	%*	GEMIDDELD PER VERZUIMER
Totaal voor Nederland	Totaal	7.143		231	1280,68			308.409		
	Met verzuim in laatste jaar	3.358	47%		51,49	4,0%	15,7	11.543	3,7%	3.521
	waarvan werkgerelateerd	845	25%		22,13	43,0%	26,2	4.955	42,9%	5.867
	waarvan PSA	357	42%		10,95	49,5%	30,6	2.742	55,3%	7.671
1. Industrie	Totaal	959		251	187,03			48.492		
	Met verzuim in laatste jaar	430	45%		6,66	3,6%	15,9	1.537	3,2%	3.678
	waarvan werkgerelateerd	111	26%		2,78	41,7%	25,0	629	40,9%	5.670
	waarvan PSA	36	32%		1,08	39,0%	30,4	260	41,3%	7.290
2. Bouwnijverheid	Totaal	361		235	73,93			17.603		
	Met verzuim in laatste jaar	159	44%		3,47	4,7%	22,1	798	4,5%	5.088
	waarvan werkgerelateerd	56	35%		1,96	56,5%	35,0	447	56,0%	7.997
	waarvan PSA	17	30%		0,83	42,4%	49,9	201	44,9%	12.070
3. Handel	Totaal	825		159	133,31			23.699		
	Met verzuim in laatste jaar	385	47%		5,01	3,8%	13,2	852	3,6%	2.252
	waarvan werkgerelateerd	85	22%		2,20	43,8%	25,8	403	47,3%	4.730
	waarvan PSA	31	37%		1,12	51,0%	35,6	228	56,6%	7.244
4. Vervoer en communicatie	Totaal	340		237	64,52			15.563		
	Met verzuim in laatste jaar	144	42%		2,75	4,3%	19,3	574	3,7%	4.034
	waarvan werkgerelateerd	44	31%		1,26	45,8%	28,5	255	44,4%	5.776
	waarvan PSA	15	33%		0,67	53,2%	45,7	136	53,2%	9.254
5. Financiële instellingen	Totaal	257		352	48,02			17.150		
	Met verzuim in laatste jaar	125	49%		1,52	3,2%	12,3	512	3,0%	4.158
	waarvan werkgerelateerd	28	22%		0,62	40,6%	22,3	218	42,6%	7.870
	waarvan PSA	16	58%		0,42	67,4%	25,8	144	66,2%	8.962
6. Zakelijke dienstverlening	Totaal	590		301	115,12			35.355		
	Met verzuim in laatste jaar	288	49%		3,64	3,2%	12,9	1.042	2,9%	3.686
	waarvan werkgerelateerd	52	18%		1,50	41,3%	28,9	371	35,6%	7.147
	waarvan PSA	32	61%		0,88	58,8%	27,7	248	66,9%	7.791
7. Onderwijs	Totaal	501		268	87,44			23.682		
	Met verzuim in laatste jaar	251	50%		3,44	3,9%	14,0	914	3,9%	3.721
	waarvan werkgerelateerd	71	28%		1,39	40,5%	19,5	388	42,4%	5.434
	waarvan PSA	47	66%		0,96	68,6%	20,4	275	70,8%	5.864
8. Gezondheids- en welzijnzorg	Totaal	1.272		211	205,94			43.822		
	Met verzuim in laatste jaar	631	50%		8,99	4,4%	14,7	1.844	4,2%	3.009
	waarvan werkgerelateerd	166	26%		3,54	39,4%	21,3	712	38,6%	4.275
	waarvan PSA	75	45%		1,88	53,0%	25,0	420	59,1%	5.613
9. Openbaar bestuur/overheid	Totaal	538		306	102,27			31.194		
	Met verzuim in laatste jaar	292	54%		4,80	4,7%	16,6	1.404	4,5%	4.856
	waarvan werkgerelateerd	65	22%		2,14	44,5%	32,7	636	45,3%	9.734
	waarvan PSA	33	51%		1,25	58,7%	37,8	403	63,4%	12.157
10. Overige dienstverlening	Totaal	182		199	31,79			6.608		
	Met verzuim in laatste jaar	90	50%		1,42	4,5%	16,3	272	4,1%	3.120
	waarvan werkgerelateerd	19	21%		0,61	43,0%	32,5	116	42,7%	6.177
	waarvan PSA	8	41%		0,24	39,7%	31,6	73	62,7%	9.477
11. Landbouw, bosbouw en visserij	Totaal	116		201	21,27			4.550		
	Met verzuim in laatste jaar	45	39%		0,76	3,6%	17,2	178	3,9%	4.021
	waarvan werkgerelateerd	14	31%		0,34	45,0%	24,7	97	54,4%	7.001
	waarvan PSA	3	20%		0,13	38,9%	49,2	59	60,7%	21.701
12. Energie- en waterleiding-bedrijven	Totaal	49		337	9,96			3.353		
	Met verzuim in laatste jaar	24	48%		0,34	3,4%	14,5	100	3,0%	4.250
	waarvan werkgerelateerd	5	21%		0,10	27,9%	19,4	25	25,3%	5.180
	waarvan PSA	3	58%		0,03	29,9%	10,0	9	36,6%	3.259
13. Horeca	Totaal	304		114	45,37			5.809		
	Met verzuim in laatste jaar	107	35%		1,90	4,2%	19,0	262	4,5%	2.622
	waarvan werkgerelateerd	27	26%		0,89	46,8%	32,4	141	53,7%	5.121
	waarvan PSA	10	38%		0,34	38,3%	33,1	59	41,9%	5.716
14. Overige bedrijven	Totaal	743		200	135,38			28.124		
	Met verzuim in laatste jaar	343	46%		6,21	4,6%	18,5	1.150	4,1%	3.424
	waarvan werkgerelateerd	90	26%		2,62	42,2%	29,0	484	42,1%	5.353
	waarvan PSA	30	33%		1,05	40,1%	35,2	219	45,3%	7.338

* Percentage t.o.v. het aantal erboven. Door incidenteel ontbrekende antwoorden kan het percentage iets te klein zijn.

** Bij 5.000 werknemers of minder dienen de getallen met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden door de lage aantallen werknemers die de NEA hebben ingevuld. Leeswijzer voor werkgevers: de eigen sector kan steeds met het totaal (bovenste rijen) vergeleken worden.

De hoogste percentages of kosten (top 3) zijn gemarkeerd per kolom (met aparte kleur voor alle verzuim, werkgerelateerd en PSA).

Sector-indeling o.b.v. zelfrapportage NEA

3.4 VERZUIMKOSTEN PER BEROEPSGROEP

Tabel 4 geeft vergelijkbare resultaten als tabel 3, maar nu per beroepsgroep.

ALLE VERZUIM PER BEROEPSGROEP (wel en niet werkgerelateerd samen, zwart in tabel 4):

- Van **alle werknemers** verzuimde landelijk 47% één of meer keren in laatste jaar. De beroepen in het *Onderwijs*, de *Zorg*, de *Administratie* en de *(Vak-)specialisten* zitten daar het ruimst boven, met percentages van 50% of meer.
- De **hoogste verzuimpercentages** horen bij beroepen in de *Dienstverlening* en *Zorg* (4,5% of meer, ten opzichte van het landelijk cijfer van 4,0%).
- Het gemiddelde aantal **verzuimdagen per verzuimer** is het hoogst bij beroepen in de *Industrie* of het *Transport*. Bij deze beroepsgroepen zijn ook de gemiddelde **verzuimkosten per verzuimer** hoog. De gemiddelde verkosten per verzuimer zijn nog hoger bij de *Leidinggevende beroepen*, vooral door het hogere gemiddelde dagloon.
- In **absolute termen** maken beroepen in de *Zorg* en *Industrie* de meeste **verzuimkosten** (elk meer dan 1,5 miljard), dit zijn ook de beroepsgroepen met het grootste aantal werknemers.

WERKGERELATEERD VERZUIM PER BEROEPSGROEP (blauw in tabel 4):

- Van **alle verzuimgevallen** is een kwart werkgerelateerd, landelijk gezien. De *Industriële*, *Agrarische* en *Transportberoepen* zitten daar met 36% of meer een stuk boven.
- Het **verzuimvolume** dat werkgerelateerd is, is hoog (51,5%) bij de *Dienstverlenende beroepen*. Het gemiddeld aantal verzuimdagen per verzuimer is ook bij de *Dienstverlenende beroepen* het hoogst (33,7 dagen gemiddeld, ten opzichte van 26,2 dagen landelijk).
- In **absolute termen** hebben, naast de *Dienstverlening* zijn de **absolute werkgerelateerde verzuimkosten** opnieuw het hoogst bij de grootste beroepsgroepen in de *Industrie* en de *Zorg*.

WERKGERELATEERD VERZUIM DOOR PSA PER BEROEPSGROEP (oranje in tabel 4):

- Van **alle werkgerelateerde verzuimgevallen** heeft landelijk 42% te maken met PSA. Bij de beroepen in het *Onderwijs* en de *Leidinggevende* beroepen liggen die percentages een stuk hoger dan landelijk (65% en hoger).
- Verzuimgevallen door PSA duren met gemiddeld 31 dagen langer dan andere vormen van werkgerelateerd verzuim (dat al langer duurt dan niet-werkgerelateerd verzuim). Een **langere verzuimduur** is vooral te vinden bij de *Agrarische beroepen*, *Transport- en Commerciële beroepen*.
- PSA veroorzaakt landelijk gezien ongeveer de helft van het werkgerelateerde **verzuimvolume**. Percentages boven de 75% worden gevonden bij de *(Vak)specialisten* en *Leidinggevende beroepen*.
- In **relatieve zin** wordt bij de *Leidinggevende beroepen* gevonden dat 75% van de werkgerelateerde **verzuimkosten** aan PSA te wijten is. Bij de *Leidinggevende beroepen* worden ook de hoogste kosten per verzuimer gevonden, voornamelijk door het hoge aandeel dat aan PSA toegeschreven wordt.
- In **absolute termen** worden de hoogste **verzuimkosten** door werkgerelateerde PSA opnieuw gevonden bij de grootste beroepsgroep *Gezondheidszorg/hulpverlenende beroepen* (371 miljoen euro). Naast de zorgberoepen worden hoge verzuimkosten door werkgerelateerde PSA gevonden bij de *(Vak)specialisten* (met name door een hoog aandeel dat aan PSA toegeschreven wordt) en de *Commerciële beroepen* (een grote beroepsgroep in combinatie met een groot aandeel dat aan PSA toegeschreven wordt).

Tabel 4

Verzuimvolume en verzuimkosten per beroepsgroep in 2012

		WERKNEMERS			(VERZUIM)DAGEN			KOSTEN (€)		
		AANTAL (x 1000)	%*	GEMIDDELD DAGLOON	AANTAL (x1.000.000)	%*	GEMIDDELD PER VERZUIMER	(x MILJOEN)	%*	GEMIDDELD PER VERZUIMER
Totaal voor Nederland	Totaal	7.143		231	1.280,7			308.409		
	Met verzuim in laatste jaar	3.358	47%		51,5	4,0%	15,7	11.543	3,7%	3.521
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>845</i>	<i>25%</i>		<i>22,1</i>	<i>43,0%</i>	<i>26,2</i>	<i>4.955</i>	<i>42,9%</i>	<i>5.867</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>357</i>	<i>42%</i>		<i>11,0</i>	<i>49,5%</i>	<i>30,6</i>	<i>2.742</i>	<i>55,3%</i>	<i>7.671</i>
1. Ambachtelijke en industriële beroepen	Totaal	949		206	188,7			39.633		
	Met verzuim in laatste jaar	436	46%		8,2	4,4%	19,6	1.728	4,4%	4.113
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>158</i>	<i>36%</i>		<i>4,1</i>	<i>49,7%</i>	<i>25,9</i>	<i>874</i>	<i>50,6%</i>	<i>5.544</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>42</i>	<i>26%</i>		<i>1,3</i>	<i>32,8%</i>	<i>32,1</i>	<i>300</i>	<i>34,3%</i>	<i>7.186</i>
2. Transport- beroepen	Totaal	364		212	71,8			15.214		
	Met verzuim in laatste jaar	153	42%		3,1	4,3%	20,8	620	4,1%	4.153
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>56</i>	<i>37%</i>		<i>1,4</i>	<i>46,2%</i>	<i>25,6</i>	<i>292</i>	<i>47,1%</i>	<i>5.235</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>15</i>	<i>26%</i>		<i>0,6</i>	<i>39,0%</i>	<i>38,4</i>	<i>99</i>	<i>34,0%</i>	<i>6.832</i>
3. Administratieve beroepen	Totaal	760		213	132,8			28.862		
	Met verzuim in laatste jaar	378	50%		5,6	4,2%	15,1	1.219	4,2%	3.278
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>63</i>	<i>17%</i>		<i>1,7</i>	<i>30,8%</i>	<i>27,5</i>	<i>387</i>	<i>31,8%</i>	<i>6.161</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>36</i>	<i>57%</i>		<i>1,0</i>	<i>59,4%</i>	<i>28,5</i>	<i>238</i>	<i>61,6%</i>	<i>6.620</i>
4. Commerciële beroepen	Totaal	894		187	144,8			30.559		
	Met verzuim in laatste jaar	415	46%		5,5	3,8%	13,4	1.046	3,4%	2.573
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>85</i>	<i>20%</i>		<i>2,4</i>	<i>44,5%</i>	<i>28,7</i>	<i>484</i>	<i>46,3%</i>	<i>5.729</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>36</i>	<i>43%</i>		<i>1,4</i>	<i>57,7%</i>	<i>38,8</i>	<i>329</i>	<i>68,0%</i>	<i>9.101</i>
5. Dienstverlenende beroepen	Totaal	804		182	136,9			26.325		
	Met verzuim in laatste jaar	353	44%		6,3	4,6%	18,5	1.230	4,7%	3.595
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>97</i>	<i>27%</i>		<i>3,3</i>	<i>51,5%</i>	<i>33,7</i>	<i>601</i>	<i>48,9%</i>	<i>6.227</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>38</i>	<i>40%</i>		<i>1,3</i>	<i>38,8%</i>	<i>33,1</i>	<i>298</i>	<i>49,6%</i>	<i>7.810</i>
6. Gezondheidszorg- en hulpverlenende beroepen	Totaal	1.082		206	173,9			35.892		
	Met verzuim in laatste jaar	545	50%		7,8	4,5%	14,8	1.562	4,4%	2.966
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>148</i>	<i>27%</i>		<i>3,2</i>	<i>41,1%</i>	<i>21,7</i>	<i>638</i>	<i>40,8%</i>	<i>4.319</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>63</i>	<i>43%</i>		<i>1,7</i>	<i>52,1%</i>	<i>26,5</i>	<i>371</i>	<i>58,1%</i>	<i>5.890</i>
7. Beroepen in het onderwijs	Totaal	389		275	67,0			18.557		
	Met verzuim in laatste jaar	199	51%		2,9	4,4%	15,1	786	4,2%	4.040
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>58</i>	<i>29%</i>		<i>1,3</i>	<i>44,3%</i>	<i>22,5</i>	<i>360</i>	<i>45,8%</i>	<i>6.241</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>39</i>	<i>67%</i>		<i>0,9</i>	<i>70,4%</i>	<i>23,5</i>	<i>254</i>	<i>70,7%</i>	<i>6.551</i>
8. (Vak)specialisten	Totaal	658		337	130,8			44.243		
	Met verzuim in laatste jaar	327	50%		3,5	2,7%	10,9	1.225	2,8%	3.785
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>56</i>	<i>17%</i>		<i>1,3</i>	<i>35,9%</i>	<i>22,8</i>	<i>431</i>	<i>35,2%</i>	<i>7.731</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>35</i>	<i>62%</i>		<i>1,0</i>	<i>77,1%</i>	<i>28,2</i>	<i>321</i>	<i>74,4%</i>	<i>9.231</i>
9. Agrarische beroepen	Totaal	134		169	24,6			4.473		
	Met verzuim in laatste jaar	56	42%		1,0	4,1%	18,3	178	4,0%	3.214
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>20</i>	<i>36%</i>		<i>0,4</i>	<i>43,8%</i>	<i>21,7</i>	<i>85</i>	<i>47,8%</i>	<i>4.169</i>
	<i>waarvan PSA**</i>	<i>4</i>	<i>17%</i>		<i>0,1</i>	<i>33,2%</i>	<i>41,6</i>	<i>31</i>	<i>36,2%</i>	<i>8.720</i>
10. Leidinggevende beroepen	Totaal	408		393	82,6			32.650		
	Met verzuim in laatste jaar	157	38%		2,4	2,9%	15,4	804	2,5%	5.168
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>34</i>	<i>22%</i>		<i>1,1</i>	<i>44,4%</i>	<i>31,4</i>	<i>350</i>	<i>43,5%</i>	<i>10.335</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>22</i>	<i>65%</i>		<i>0,8</i>	<i>75,2%</i>	<i>36,3</i>	<i>262</i>	<i>75,0%</i>	<i>11.906</i>
11. Overige beroepen	Totaal	649		248	118,3			30.625		
	Met verzuim in laatste jaar	317	49%		4,8	4,0%	15,4	1.101	3,6%	3.531
	<i>waarvan werkgerelateerd</i>	<i>66</i>	<i>21%</i>		<i>1,8</i>	<i>37,1%</i>	<i>26,9</i>	<i>428</i>	<i>38,9%</i>	<i>6.504</i>
	<i>waarvan PSA</i>	<i>28</i>	<i>43%</i>		<i>0,8</i>	<i>46,1%</i>	<i>29,0</i>	<i>234</i>	<i>54,6%</i>	<i>8.283</i>

* Percentage t.o.v. het aantal erboven. Door incidenteel ontbrekende antwoorden kan het percentage iets te klein zijn.

** Bij 5.000 werknemers of minder dienen de getallen met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden door de lage aantallen werknemers die de NEA hebben ingevuld. Leeswijzer voor werkgevers: de eigen sector kan steeds met het totaal (bovenste rijen) vergeleken worden.

De hoogste percentages of kosten (top 3) zijn gemarkeerd per kolom (met aparte kleur voor alle verzuim, werkgerelateerd en PSA).

Beroepsgroep-indeling o.b.v. zelfrapportage NEA

4. DISCUSSIE

De werkgeverskosten in Nederland bij verzuim zijn geschat op 11,5 miljard euro in 2012 voor alleen al de loondoorbetalingsverplichting. Het werkgerelateerde verzuim omvat hiervan 5 miljard euro, en daarbinnen zijn de kosten van werkgerelateerd verzuim door psychosociale arbeidsbelasting (PSA) 2,7 miljard euro (figuur 2 en tabel 2). PSA is de belangrijkste oorzaak bij werkgerelateerd verzuim.

Door uit te gaan van de loonkosten van individuele werknemers in plaats van standaard uurtarieven zijn nauwkeuriger schattingen mogelijk van de verzuimkosten per sector en beroepsgroep (resultaten in tabel 3 en 4). Ook bleek hierdoor dat het salaris van werknemers die met PSA verzuimen gemiddeld iets hoger ligt dan bij degenen die met andere redenen verzuimen.

Naast de kosten van loondoorbetaling, geeft ziekte bij werknemers ook veel andere kosten (tabel 1). Om inzicht te krijgen in het geheel van maatschappelijke kosten zou bij een vervolgstudie in elk geval het aantal arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, de sterfte en de medische behandelkosten meegenomen moeten worden. In eerder onderzoek (Blatter ea, 2005) naar PSA werden de kosten van uitkeringen voor werkgerelateerde PSA geschat op 1,7 miljard euro en de medische behandelkosten op 1,0 miljard euro. De sterfte door werkgerelateerde PSA werd geschat op 0,0074% van de beroepsbevolking, ofwel 660 werknemers per jaar.

VERGELIJKING MET EERDER ONDERZOEK

Een vergelijking met andere studies naar verzuimkosten is lastig door het gebruik van: 1) andere definities of onderwerpen (zoals verzuim door niet-werkgerelateerde chronische ziekten of psychische klachten, in plaats van werkgerelateerd verzuim door PSA) (bijv. Steenbeek ea, 2010 & Treutlein ea, 2013), 2) andere uitkomstmaten (zoals Disability Adjusted Life-Years, in plaats van euro's) (bijv. Eysink ea, 2012), of 3) andere methoden (zoals uitgaan van een standaard uurloon of dagtarief, in plaats van actueel salaris op individueel niveau, correctie voor elasticiteit, of meetellen van presentisme) (bijv. De Graaf ea, 2011).

In Europa (EU-15 landen) worden de kosten van werkgerelateerde stress geschat op 20 miljard euro per jaar, op basis van een berekening uit 2002 waar de kosten van werkgerelateerde ziekten geschat werden tussen 185 en 289 miljard euro per jaar en op basis van de aanname dat 10% van deze werkgerelateerde ziekten stressgerelateerd is (EU-OSHA, 2014). Voor Nederland zijn in dit EU-rapport de kosten voor verzuim als gevolg van werkgerelateerde psychische klachten 1,3 miljard euro (overgenomen uit een vorige berekening uit 2005, o.a. o.b.v de NEA-2003, uit Blatter ea, 2005). De schattingen voor verzuim als gevolg van psychosociale arbeidsbelasting op basis van onze berekeningen komen aanmerkelijk hoger uit. Dit is het gevolg van loonstijgingen over 9 jaar en het gebruik van een andere methodiek, waardoor de gevonden prevalentie ook lager was bij de berekeningen in 2005.

OPBRENGSTEN PREVENTIEF BELEID

De huidige berekening van de verzuimkosten voor werkgevers is van belang voor beleidsmakers en werkgevers om te zien wat de potentiële opbrengsten van verzuimbepalende maatregelen kunnen zijn. Een deel van het werkgerelateerde verzuim kan door verbetering van de arbeidsomstandigheden beperkt worden.

Zeker bij werkgerelateerde PSA zijn interventies in te zetten die, gezien de relatief hoge kosten van PSA-gerelateerd verzuim, tot aanzienlijke kostenbesparingen kunnen leiden. In absolute termen kennen de sectoren gezondheidszorg, industrie en openbaar bestuur/overheid de hoogste verzuimkosten. Bij deze sectoren zouden interventies ingezet kunnen worden die zeer kostenbesparend kunnen zijn voor werkgevers. In het OSHA-EU rapport worden ook diverse onderzoeken naar de kosteneffectiviteit van interventies rondom werkgerelateerde stress beschreven (EU-OSHA, 2014). Er wordt bijvoorbeeld een Nederlandse studie uit 2007 aangehaald naar diverse interventies op het werk bij de politie, zoals een cursus omgaan met geweld. De kosten van interventies bedroegen in deze studie 3 miljoen euro, maar leverden 3% minder verzuim op, waardoor ongeveer 40 miljoen euro bespaard werd. Bij het invoeren van nieuwe interventies om werkdruk of werkstress te verlagen, is het daarom van belang om goed naar de kosteneffectiviteit van deze interventies te kijken.

Naast werkgerelateerd verzuim geeft ook niet-werkgerelateerd verzuim hoge kosten (6,6 miljard euro voor alleen loondoorbetaling). Hoewel te verwachten is dat de invloed van de werkgever op dit verzuim geringer is dan bij werkgerelateerd verzuim, zijn ook hier maatregelen mogelijk die werkgevers kunnen aanbieden, zoals leefstijl-interventies of verbetering van verzuimbegeleiding. Als hierdoor slechts een gering deel van het verzuim voorkomen kan worden, geeft ook dit al grote besparingen.

5. MEER WETEN?

Meer informatie over het thema ziekteverzuim is onder meer te vinden in de Arbobalans (Douwes et al., 2014), de brochure Ziekteverzuim in Nederland in 2012 (Klein Hesselink et al., 2014) en de Trendrapportage ziekteverzuim, arbeidsongeschiktheid en arbeidsdeelname personen met gezondheidsbeperkingen (Versantvoort en Van Echtelt, 2012). Deze publicaties zijn te downloaden via www.monitorarbeid.tno.nl/publicaties. Verzuimdata uit de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden zijn online toegankelijk via www.monitorarbeid.tno.nl/cijfers en www.cbs.nl/statline.

6. LITERATUUR

- Blatter B, Houtman I, Bossche S van den, Kraan K, Heuvel S van den (2005). Gezondheidsschade en kosten als gevolg van RSI en psychosociale arbeidsbelasting in Nederland. Hoofddorp: TNO.
- Brakel M van den, Moonen L (2007). Procesbeschrijving van het Inkomenspanel-onderzoek. Voorburg/Heerlen: CBS.
- EU-OSHA (European Agency for Safety and Health at Work) (2014). Calculating the cost of work-related stress and psychosocial risks. European Risk Observatory. Literature Review. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eysink PED, Dekkers S, Janssen P, Poos MJJC, Meijer SM (2012). Ziektelast van ongunstige arbeidsomstandigheden in Nederland. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu .
- Graaf R de, Tuithof M, Dorsselaer S van, Have M ten (2011). Verzuim door psychische en somatische aandoeningen bij werkenden: Resultaten van de 'Netherlands Mental Health Survey and Incidence Study-2' (NEMESIS-2). Utrecht: Trimbos-instituut.
- Hakkaart-van Roijen L, Tan SS, Bouwmans CAM (2011). Handleiding voor kostenonderzoek, methoden en standaard kostprijzen voor economische evaluaties in de gezondheidszorg. Geactualiseerde versie 2010. Diemen: College voor zorgverzekeringen.
- Douwes M, Hooftman W, Kraan, K, Steenbeek, R, Venema, A, Vroome, E de, Eysink, P, Molen, H van der, Frings-Dresen, M, Bossche, S van den (2014) Arbobalans 2014. Kwaliteit van de arbeid, effecten en maatregelen in Nederland. Leiden: TNO.
- Klein Hesselink J, Kraan K, Venema A, Bossche S van den (2014). Ziekteverzuim in Nederland in 2012. Hoofddorp: TNO.
- Koopmanschap MA, Rutten FF, van Ineveld BM, van Roijen L (1995). The friction cost method for measuring indirect costs of disease. *J Health Econ.* 14(2), 171-89.
- Koppes LLJ, Vroome EMM de, Mars GMJ, Janssen BJM, Zwieter MHJ van, Bossche SNJ van den (2013). Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2012: Methodologie en globale resultaten. Hoofddorp: TNO.
- Steenbeek R, Hooftman W, Geuskens G, Wevers C (2010). Objectiveren van gezondheidsgerelateerde non-participatie en de vermijdbare bijdrage van de gezondheidszorg hieraan. Hoofddorp: TNO.
- Treutlein D, Weerd M de, Vroome E de, Steenbeek R (2013). Cost of sickness absence due to chronic diseases in the Netherlands. Hoofddorp: TNO.
- Uegaki K, Vroome EMM de, Treutlein DB, Steenbeek R, Weerd M de, Ploeg CPB van der, Bossche SNJ van den. Burden of sickness absence due to chronic disease in the Dutch workforce from 2007 to 2011. Gesubmit.
- Vroome EMM de, Koppes LLJ de, Smulders PGW, Bossche SNJ van den (2010). Verzuimmeting via zelfrapportage en registratie: verschillen tussen de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden en de Nationale Verzuim Statistiek. *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen/TSG*, 88, 71-78.

BIJLAGE 1

VRAAG 12 EN 13 UIT DE NEA 2012

OVER ZIEKTEVERZUIM

De NEA bevat twee vraagblokken over verzuim: een blok over verzuim in het algemeen (blok 12) en een blok over de laatste keer dat men verzuimde (blok 13). Bij de werknemers die hebben aangegeven dat ze in de afgelopen laatste 12 maanden (lees: in het jaar voorafgaande aan bevraging) wel eens verzuimd hebben (blok 12), is de frequentie en het aantal dagen verzuim in het laatste jaar nagevraagd. In hoeverre dit verzuim volgens de werknemer een gevolg was van het werk dat men deed is niet nagevraagd bij vraag 12. Dit is wel gevraagd voor de laatste keer dat men verzuimde (vraag 13c). Deze redenen zijn gebruikt om de verzuimdagen van het laatste jaar van een persoon uit vraag 12 in te delen in wel of niet werkgerelateerd. Dit verzuim is ingedeeld als werkgerelateerd als de werknemer aangaf dat het laatste verzuim hoofdzakelijk of gedeeltelijk een gevolg was van het werk, het overige verzuim is ingedeeld als niet-werkgerelateerd. Bij het werkgerelateerde verzuim is verder een opsplitsing gemaakt naar de reden in het werk die leidde tot het verzuim (vraag 13d). Er is nader gekeken naar de redenen in vraag 13d die verband houden met PSA (dit betreft antwoordcategorieën 1, 2, 5, 6, 7 en 8).

12 Ziekteverzuim

Onder verzuim wordt verstaan: minder uren of dagen werken dan normaal vanwege ziekte, ongeval of een andere gezondheidsreden. Normaal zwangerschapsverlof wordt niet als ziekteverzuim opgevat.

Heeft u de afgelopen 12 maanden wel eens verzuimd?

- Ja
 Nee → Ga naar 13

Hoe vaak heeft u gedurende de afgelopen 12 maanden verzuimd?

keer

Hoeveel werkdagen heeft u, alles bij elkaar, de afgelopen 12 maanden naar schatting verzuimd?

dagen

(tel alleen de dagen waarop u normaal gesproken zou werken. Ook gedeeltelijk ziekteverzuim en therapeutisch werken tellen als verzuim)

13 De laatste keer dat u heeft verzuimd (eventueel langer dan een jaar geleden)

a) Met wat voor soort klachten heeft u de laatste keer verzuimd?

(kruis alléén de belangrijkste klacht aan)

☐ Rugklachten	☐ Klachten buik, maag of darmen
☐ Klachten nek, schouders, armen, polsen, handen	☐ Huidklachten
☐ Klachten heup, benen, knieën, voeten	☐ Klachten oren of ogen
☐ Klachten hart- en vaatstelsel	☐ Griep of verkoudheid
☐ Psychische klachten, overspannenheid, burn-out	☐ Hoofdpijn
☐ Vermoeidheid of concentratieproblemen	☐ Klachten in verband met zwangerschap
☐ Conflict op het werk	☐ Overige klachten
☐ Klachten luchtwegen	☐ N.v.t., nog nooit verzuimd → Ga naar 14

b) Hoeveel werkdagen heeft u deze laatste keer verzuimd?

(tel alleen de dagen waarop u normaal gesproken zou werken, ook gedeeltelijk ziekteverzuim en therapeutisch werken tellen als verzuim)

dagen

c) Heeft u de indruk dat deze klachten het gevolg waren van het werk dat u deed?

- Ja, hoofdzakelijk gevolg van mijn werk
 Ja, voor een deel gevolg van mijn werk
 Nee, geen gevolg van mijn werk → Ga naar 13e
 Weet niet → Ga naar 13e

d) Zo ja, wat was naar uw mening de belangrijkste reden in het werk die (geheel of voor een deel) leidde tot het ontstaan van deze klachten? (kruis alléén de belangrijkste reden aan)

☐ Werkdruk, werkstress	☐ Problemen met leiding, werkgever
☐ Emotioneel te zwaar	☐ Problemen met collega's of ondergeschikten
☐ Lichamelijk te zwaar	☐ Problemen met klanten (of patiënten, leerlingen of passagiers, e.d.)
☐ Langdurig dezelfde handelingen verrichten, langdurig achter computer werken	☐ Gevaarlijk werk/bedrijfsongeval
☐ Te moeilijk werk	☐ Gevaarlijke stoffen
	☐ Anders

e) Heeft er, de laatste keer dat u verzuimde, verzuimcontrole plaatsgevonden door uw werkgever, arbodienst of andere organisatie? (bijvoorbeeld: huisbezoek, oproep, telefonisch contact of schriftelijk contact, zoals een formulier 'eigen verklaring')

- Ja
 Nee

f) Heeft u, tijdens uw laatste verzuim, contact gehad met uw huisarts of een specialist?

- Ja
 Nee → Ga naar 14

g) Zo ja, vroeg de huisarts of specialist of uw verzuim misschien te maken had met uw werk?

- Ja
 Nee

BIJLAGE 2

TECHNISCHE VERANTWOORDING EN METHODOLOGISCHE OVERWEGINGEN

B2.1 BENADERING VAN VERZUIMKOSTEN VIA HET SALARIS

De verzuimkosten voor werkgevers zijn berekend door het aantal verzuimdagen in het jaar voorafgaand aan het invullen van de NEA-vragenlijst te vermenigvuldigen met het persoonlijke dagloon in dat jaar (2012). Hierbij wordt het bruto dagloon dus als maat voor het verlies aan productiviteitskosten genomen. Deze methode is bekend als de human capital-methode.

Het dagloon is berekend door gegevens over salarissen op persoonsniveau op te vragen bij het CBS over 2012. Het “inkomen uit arbeid” is gebruikt: dit omvat o.a. loon, salaris en de werknemers- en werkgeversbijdragen in de premies voor de sociale verzekeringen (van den Brakel ea, 2007). Ook tantièmes, spaarloon, de beloning van arbeid die niet in dienstbetrekking is verricht, de waarde van het privégebruik van de auto van de werkgever en andere vormen van beloning in natura worden hieronder gerekend: deze zullen meestal een klein deel van het totale inkomen uit arbeid vormen.

Er is bij de berekening geen rekening gehouden met de zogeheten elasticiteit: dit is het fenomeen dat als mensen verzuimen de productie iets minder dan proportioneel daalt, en wordt geschat op 0,8 (Koopmanschap, 1995). Dit betekent dat de productie daalt met 8% wanneer de arbeidstijd met 10% afneemt. Deze correctie geldt totdat de zieke werknemer vervangen is. Omdat de vervanging per werknemer en sector sterk kan verschillen en niet gemeten is, is in deze brochure geen correctie voor elasticiteit gemaakt.

Naast de kosten van loondoorbetaling worden er ook andere kosten veroorzaakt door ziekte. Voor werkgevers zijn dit bijvoorbeeld de kosten voor begeleiding en vervanging van zieke werknemers en de kosten van productiviteitsverlies bij

presenteïsme als een werknemer, ondanks ziekte, toch naar het werk gaat. Deze kosten zijn niet meegenomen. In de kostenberekeningen zijn alleen de loondoorbetalingskosten van werkgevers bij ziekteverzuim meegenomen. Hierbij is geen rekening gehouden met een daling van de loonkosten naar 70% in het tweede ziektejaar die bij een deel van de bedrijven wordt toegepast.

B2.2 BEPALING VAN DE REDEN VAN HET VERZUIM

Het aantal werkdagen ziekteverzuim in het afgelopen jaar is bij elke werknemer rechtstreeks nagevraagd (vraag 12 in het vragenlijstschema), maar de reden voor het verzuim is alleen gevraagd voor de laatste keer dat men verzuimde (vraag 13c en 13d in het vragenlijstschema). Deze redenen zijn gebruikt om de verzuimdagen van het laatste jaar van een persoon in te delen in wel/niet werkgerelateerd en wel/niet samenhangend met werkgerelateerde PSA. 74,7% van de verzuimdagen in het laatste jaar viel samen met de laatste verzuimperiode, waardoor de reden van het verzuim bekend is. Echter, er waren ook werknemers die in het laatste jaar meer dan één keer hebben verzuimd. Bij hen is voor de eerdere verzuimperiodes de reden voor het verzuim dus onbekend, dit betrof in totaal 25,3% van alle verzuimdagen. Voor deze dagen is de aanname gemaakt dat het om dezelfde reden ging als bij het laatste verzuim. Meestal zal dit kloppen, aangezien werknemers met bijvoorbeeld chronische ziekten of hoge vatbaarheid voor een bepaalde ziekte een verhoogde kans hebben op een recidive. Bovendien zijn bij werkgerelateerd verzuim de redenen (werkstress, emotioneel te zwaar, etc., zie vraag 13d) meestal langere tijd geldig. In een enkel geval kunnen er geheel verschillende redenen zijn voor de verschillende verzuimperiodes in hetzelfde jaar, bijvoorbeeld griep bij het laatste verzuim maar een werkgerelateerd probleem bij een eerder verzuim.

B2.3 ZELFRAPPORTAGE

De gegevens over verzuim zijn verkregen via zelfrapportage. Zelfrapportage kan tot vertekeningen leiden, bijvoorbeeld als gevolg van geheugeneffecten. Echter, verzuimregistraties kennen ook nadelen, zoals onderrapportage bij kortdurend verzuim. Er blijkt een goede overeenkomst te zijn tussen de verkregen informatie over verzuim via zelfrapportage en door werkgevers bijgehouden verzuimregistraties (de Vroome ea, 2010). Verder zien we soms discrepanties tussen antwoorden van dezelfde respondent. Zo is bijvoorbeeld naast de al gepresenteerde vragen naar arbeidsverzuim ook specifiek navraag gedaan naar verzuim vanwege arbeidsongevallen. 2,8% van de werknemers rapporteren een arbeidsongeval met minimaal één dag verzuim in het laatste jaar door lichamelijk letsel of geestelijke schade, echter 10% van hen geeft bij vraag 12c op dat zij niet hebben verzuimd in het laatste jaar. Correctie voor dit soort discrepanties bleek niet mogelijk, omdat niet duidelijk is wat het juiste antwoord is, en verwijdering van respondenten aanleiding kan geven tot andere fouten.

› AUTEURS

Kitty van der Ploeg
Sylvia van der Pal
Ernest de Vroome
Seth van den Bossche

CONTACT

Seth van den Bossche
seth.vandenbossche@tno.nl
+31 (0)88 866 53 30

© TNO 2014

Deze brochure is tot stand gekomen in het kader van het
Maatschappelijk Programma Arbeidsomstandigheden 2011-2014.

De productie van de brochure is begeleid door Hein Kroft en
Piet Venema van de directie Gezond en Veilig Werken van het
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

TNO.NL

GEZOND LEVEN

TNO initieert technologische en
sociale innovatie voor een gezonde
inrichting van ons leven en voor een
vitale samenleving.

TNO
Schipholweg 77-89
Postbus 3005
2301 DA Leiden

www.tno.nl
www.monitorarbeid.tno.nl

T 088 866 90 00